

Modest Prats i Domingo

(5.9.1936 - 29.3.2014)

Ara fa uns anys, concretament el 21 d'abril de 2009, els amics d'en Modest vam fer-li una festa. El dia abans, la ciutat de Girona li havia fet un homenatge «en reconeixement a la seva aportació cultural expressada en la seva constant dedicació a la investigació, l'ensenyament i la divulgació de la llengua i la cultura catalanes». Tots sabíem que ja estava molt malalt i havíem publicat un bon recull dels seus treballs i volíem regalar-li el llibre. Ell li havia triat el títol: *Engrunes i retalls*, una mica per amagar que hi havia recollida una gran feina. A nosaltres ja ens va anar bé perquè sabíem que en Modest sempre havia fugit de les grans parafernàlies. Ara, sis anys després, quan ja sabem que la mort que fa temps que intuïem ha arribat, no sé fer res més que repassar la vida que hem compartit. Per això avui i aquí no puc fer altra cosa que parlar, d'una manera ben personal, del nostre Modest, d'en Modest i de tots nosaltres.

Primer de tot, cal dir que en Modest era molt més que un filòleg. I ell voldria que ho reconeguéssim. Era capellà, fill d'en Baldiri Prats, ferrer de Castelló d'Empúries, i de l'Enriqueta Domingo, la senyora Enriqueta, que havia nascut a Aransa, a la Cerdanya, i feia de telefonista a Castelló. En Modest no va conèixer el seu pare perquè, al començament de la Guerra Civil, un escamot de milicians el va afusellar al cementiri de Montcada. En Modest només tenia tres mesos. A mi m'havia parlat molt poc de tot això. Però el dia 20 d'abril d'aquell 2009, en el discurs que va fer a l'Ajuntament de Girona, en Modest va parlar de la soledat que havien sentit ell i la seva mare i em va fer recordar, amb una certa angoixa, l'última lliçó que havia fet a la Sala de Graus de la Facultat de Lletres: l'havia dedicada a parlar de Job i de com n'és de difícil d'entendre que Déu permeti el mal. Aquell dia, a més de ser-li amic, a més de sentir-me'n deixeble, vaig estimar en Modest. Per això l'endemà, a la festa que li fèiem, vaig llegir aquest text:

«En Modest va arribar a Girona fa més de seixanta anys. Crec recordar que va ser el 1946. Ahir ens ho explicava amb una punta d'emoció desconeguda quan parlava del

nen que va arribar a Girona amb el matalàs a coll de la mare. El Seminari, primer de tot, i la Universitat, després, han perfilat un bon grapat de les il·lusions d'en Modest. Però avui tot canvia molt de pressa i no sabem massa cap on aniran les coses. Per això en Modest, inquiet, ahir es preguntava: *I nosaltres, ara, on som?* I tornava a insistir-hi: *On som?* Com si es preguntés si aquell viatge a Girona havia valgut la pena.

»Mira, Modest, els amics de la Universitat hem volgut publicar el llibre que avui presentem, les *Engrunes i retalls*, per explicar-te com ho veiem nosaltres. I també com ho sentim.

»Si la senyora Enriqueta no hagués carregat a coll el matalàs, si no l'hagués pujat al cinquè pis del seminari i si no s'hagués posat a fer-te el llit i a arreglar-te l'armari, tu no te n'hauries anat a fer quatre xuts al pati. Però potser tampoc no hauries estat capellà, ni rector de Vista Alegre, ni de Medinyà-Vilafraser o del Mercadal. I per a molta gent les coses no haurien anat tan bé. I alguns de nosaltres hauríem trencat l'únic lligam amb la vida religiosa que encara hem estat capaços (per tu) de mantenir.

»Si la senyora Enriqueta no hagués carregat a coll aquell matalàs, potser l'any 1965 no hauries escrit aquelles reflexions sobre "l'ús de les llengües vives en la litúrgia" i no hauries entrat al Col·legi Universitari. I potser no ens hauríem conegut. I potser no hauries fet que tanta gent batallés per tenir una universitat a Girona, ni hauries escrit una (de moment inacabada) història de la llengua catalana. Ni hauries fet escola.

»Potser, Modest, si les coses no haguessin anat com han anat, nosaltres no hauríem pogut llegir aquelles teves meditacions ignasianes tan empipadores i tan lúcides. *Per què no la deixem morir en pau* (la nostra cultura)?... *Al llarg de la història moltes llengües s'han mort i no ha passat res. Per què hem de considerar una catàstrofe la desaparició de la nostra? Per què ens resistim a acceptar la possibilitat de mantenir els valors de la cultura catalana en una altra llengua? Si no ens fem, implacables, aquests interrogants, no anirem gaire enllà.* I és clar, ara, segurament estariem més contents però no hauríem fet res ni probablement podríem fer-hi res.

»Modest, si la teva mare no hagués carregat aquell matalàs a coll, per a molts de nosaltres tot hauria estat diferent. I tots ens hauríem perdut un gran filòleg. Bé, un gran filòleg i l'obra d'un gran filòleg. No et puc pas dir, perquè no ho sé, "on som ara", ni encara menys "on serem demà". A mi també m'angoixa. Però estigues ben segur que sense el teu viatge tots els que som aquí estariem una mica més malament. Per això us hem volgut donar les gràcies a tots dos: a la teva mare i a tu, amic del cor, *aquell nen que per a sort de tanta gent va arribar a Girona des de Castelló d'Empúries amb el matalàs a coll de la mare.* Per a nosaltres, Modest, per a tots els que som aquí, el teu viatge ha valgut la pena. I tots te'n donem les gràcies».

En Modest, ja ho veieu, a més de capellà també era filòleg, un filòleg de cap a peus, d'aquells que fan de la filologia un mitjà d'acostament a la cultura. Deixeu-me explicar-vos com va començar la meua relació amb en Modest, perquè em penso que mostra força bé la mena de filòleg que era. Recordo molt bé, i ho he explicat alguna vegada, com va anar. Era la tardor de l'any setanta-u. Tots dos havíem començat a treballar al Col·legi Universitari de Girona i, cada dia, abans de començar la classe rellegíem les notes a la sala de professors. Aleshores encara no teníem despatxos. En Santiago Sobrequés ens va presentar. Ell feia classes de gramàtica catalana i d'història de la llengua catalana, i jo, de gramàtica espanyola i de lingüística general. Poc després em vaig incorporar al jurat dels premis Bertrana, on vaig trobar en Modest, que ja hi era de feia temps. Degué ser aleshores quan vaig començar a aprendre coses. Primer de tot, a estimar, encara més, un país: Itàlia. Recordo que un any vam anar a Pisa a una escola estiuenca de lingüística computacional. En aquell temps les *Summer Schools* estaven de moda. Era el setembre del setanta-quatre. Jo esperava aconseguir que en Modest es passés a la lingüística teòrica. Però, és clar, va ser ell qui em va fer anar a Siena a menjar, prop de la Piazza del Campo, unes *tagliatelle palla e fieno* amb crema de llet i tòfones. Vaig començar a fer campana a les sessions de George Lakoff, aquest savi que ara s'ha fet tan famós amb això de les metàfores i de l'elefant, a les de la Barbara Hall Partee, a les de Charles Fillmore o a les de Maurice Gross. I no me'n penedeixo. Perquè en Modest, en una llibreria petita que hi havia entre la Piazza dei Cavalieri —la del Vassari— i la Pizzeria Da Lia, em va fer comprar i llegir el *Discorso intorno a la nostra lingua*, de Maquiavel, i el *De vulgari eloquentia*, de Dante. Què volia dir Maquiavel quan escridassava Dante dient-li que «gli uomini che scrivono in quella lingua, come amorevoli di essa debbono far quello ch'ai fatto tu [escriure en florentí], ma no dir quello ch'ai detto tu... [que has escrit en llengua italiana]». Per què era important si Dante havia dit una cosa o l'altra? I Dante, per què comparava la llengua italiana a una pantera i afirmava que l'olorava pertot arreu però que no l'havia poguda trobar en cap dels boscos i prats d'Itàlia?

De mica en mica la pantera que buscava Dante se'm va endur. [...] En Modest guanyava la batalla. La història de la llengua va començar a fer-nos anar junts. I sempre amb dues idees. La primera, la necessitat de reflexionar teòricament sobre la pròpia disciplina. La segona, que cap llengua no pot ser estudiada històricament sense tenir en compte la història de les altres llengües. Cap al setanta-sis jo vaig començar a ensenyar història de la llengua catalana a la Universitat Autònoma. I ni en Modest ni jo no sabíem què fer llegir als estudiants. Encara guardo uns petits apunts del primer tema d'en Modest: «Història del treball realitzat fins ara». Tres pàgines escasses de bibliografia. La història de la llengua tot just començava. [...] En Modest i jo vam decidir escriure un manual per

als estudiants. I els estius de finals dels setanta els passava a la rectoria de Medinyà «fent llibre». La mare d'en Modest, l'Enriqueta, ens cuidava i nosaltres «fèiem llibre». *Fer llibre* es va anar convertint en un vici que no volíem acabar. Per això vam passar de voler escriure un manual a voler escriure uns quants volums. I la història, és clar, encara no l'hem acabada. És una feina que pensàvem deixar als qui vénen darrere. Per això *fer llibre*, pensant en nosaltres, s'ha convertit en una manera de dir una mica foteta.

Fer el llibre... Però, per què cal fer-lo? Necessitem creure que una llengua és una cosa que ens ve donada. Com si l'haguéssim heretat. Per tant, que l'hem de transmetre. I així és com ho sentim. Però si la llengua fos això, i res més, la seva història podria ser, només, una crònica. Però en realitat una llengua no és una cosa que ve de lluny i prou. Una llengua es va construint cada dia. I la reflexió sobre la història té un paper clau en aquesta construcció. De la mateixa manera que tota la reflexió «de lletres» té un paper clau en la construcció de la identitat col·lectiva [...]. Per això *fer la història de la llengua catalana* és tan important. I, per fer-la bé, en Modest ens conduïa a Itàlia i a França, i a Espanya i a Portugal.

Aquesta mena de coses són les que sento quan penso en en Modest. Per això no puc deixar de llegir i llegir, una vegada i una altra, aquella «Oració de les mans», que va escriure el dia abans de ser ordenat i que, després, va amagar entre els papers que, potser, no volia que llegíssim. Com que l'«Oració de les mans» explica moltes coses d'en Modest, deixeu-me-la tornar a llegir, ara en veu alta:

ORACIÓ DE LES MANS

Tenim la pell dura, Senyor. Hem heretat el contacte del mall i l'enclusa.
 Fem flaïre dels cascos dels cavalls que varen cremar els tres ferrers de les alegries.
 Són roges d'estar al costat de la fornal, esperant la roentor de la rella.
 Hem aguantat la pipa, hem agafat el martell, hem apretat, crispades,
 un grapat de terra de Montcada quan el cos caigué al fossar,
 esbardellat el crani per les bales.
 Hem amanyagat les anques dels poltres i les eugues.
 Hem pecat moltes, moltes vegades!
 Hem menat la carreta al prat de les Salanques.
 Hem munyit les cabres, hem tocat totes les pedres de cal Cama Gros d'Aransa.
 Hem deixat la suor en l'aparell del telèfon.
 Ens hem punxat amb l'agulla, quan tots dormien, i els vestits no eren acabats encara.
 Hem tocat la paella, la cassola, els alls, les cebes, la mà de morter.
 Hem... Hem fet tantes altres coses que Vós sabeu, Senyor.

Per què, doncs, ens voleu ungir?
Per què, Senyor, ens trieu per beneir i consagrar?
Per què, si són aspres, quadrades, brutes de tantes coses?
Per què voleu que ens vinguin a besar, si tothom s'adonàrà que són
mans d'un ferrer, d'una telefonista, d'un pagès?
Per què sóc aquí, Senyor?
Per què no en teniu prou del pessebre de Betlem, del ribot de Natzaret, del martiri del
Calvari?
Per què voleu sentir cada matí les olors dels prats d'Aransa, asprors del mall,
la terra sagnant d'un 3 de desembre a Montcada?
Per què, Senyor, per què?

Quan en Modest només tenia setze anys, els Reis li havien dut un gran regal: les *Obres completes* de Jacint Verdaguer. Era la tercera edició, la de 1949. A la primera pàgina hi ha una dedicatòria que, llegida bé, ens ho fa entendre gairebé tot. Diu així:

En memòria del teu comportament del dia 30 de juny i del 20 de setembre, els Reis t'han deixat aquest obsequi.

T'estima la marona,

Vda. Prats

Castelló, diada dels Reis. 1952

Ara recordo en Modest d'aquesta manera. I d'aquesta manera *tots nosaltres, els seus amics*, en plorem l'absència.

Text llegit pel senyor Josep M. Nadal i Farreras en el Ple del dia 19 de maig de 2014